

Črtomir Frelih, *Rainwalkers*, 2011

Študentje 1. in 2. letnika v študijskem letu 2011/2012, *Avtoportret*

Grafika ima v slovenski kulturni zgodovini posebno mesto. Herojsko mesto si je izborila v času 2. svetovne vojne s partizansko grafiko in nadaljevala svoj zmagoslavni pohod z ustanovitvijo Mednarodnega grafičnega bienala leta 1955, ki sodi danes med najstarejše tovrstne prireditve na svetu. Črtomir Frelih (1960), izredni profesor grafike na Oddelku za likovno pedagogiko Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani, se s svojim izjemnim grafičnim opusom umešča v bogato grafično tradicijo, a ji s svojim inovativnim pristopom ves čas postavlja nove meje. Že v času študija na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je diplomiral in nato opravil še specialko iz grafike, ga je zanimalo dialektično razmerje med raziskovanjem medija in umetniškim izrazom. Za njegov likovni jezik je značilno, da se skoraj nikoli ne odreče figuri. Včasih sicer že tako ekspresivni, da pred našimi očmi skoraj razpade, včasih se prelije v pokrajino ali zlije z ozadjem, vendar vedno čutimo njeno prisotnost, ki nam pripoveduje svojo intimno zgodbo. Frelihove figure so nabite s čustvi. Bodisi v dialogu oziroma odsotnosti le-tega med parom bodisi v ekspresivnih gestah ali celotni *štimungi* upodobitve. Naj bodo vesele, jezne ali otožne, njegove figure čutijo. Gledalcu pa predstavljajo transfer, v katerega projecira lastne občutke in jih s tem naredi še bolj žive. Avtorjeva likovna govorica skrivnostno šepeta ali vzklika v monokromnih tonih v sozvočju z močnimi črninami ali pomenljivimi belinami.

Istočasno gre za zelo duhovitega umetnika. Čeprav je humor večinoma bolj ali manj subverzivno prisoten pri mnogih njegovih delih, je Črtomir Frelih avtor tudi enega izmed najbolj duhovitih javnih spomenikov pri nas. Gre za znano delo *Spomenik bohinjškemu vremenu* iz leta 2007, fontano v parku ob Bohinjškem jezeru. Kot domačin seznanjen z vso muhavostjo tamkajšnjega vremena, je želel ustvariti nekaj, ki ne evocira nekih velikih zgodovinskih zgodb ali mitologizacije kraja, pač pa intimno dožemanje prostora. Nekaj s čimer se lahko vsak na takšen ali drugačen način poistoveti, pa vendar v svoji hudomušnosti ponuja prostor za globlji premislek. Fontana predstavlja moža sedečega na vodni gladini, ki ima v rokah dežnik, a ga ta ne ščiti pred dežjem, saj iz notranje strani dežnika nanj tudi ob suhem vremenu pada voda in je tako vedno moker.

Možicelj z dežnikom pa je osrednja figura na pričujoči seriji del Črtomirja Freliha iz leta 2011 naslovljenih *Rainwalkers*. Gre za grafike izvedene v tehniki kolagrafije, ki jo je avtor tudi sam pomembno izpopolnil. Umetnik uporablja matrico figure moža z dežnikom, ki jo potem poljubno multiplicira. Velikost papirja ostaja vselej enaka, medtem ko sta velikosti matric različni in zato dobimo tudi več ali manj roba, ki je značilen element grafike. Poleg poigravanja z velikostjo grafične površine in njenim odnosom do roba, tukaj igrivo raziskuje še eno osnovno lastnost grafike – reproduktibilnost. Lahko bi rekli, da je rezultat pravzaprav grafika v grafiki. Kakor že omenjeno, pa iskanje novih možnosti medija samo po sebi ni cilj, ampak osnovni pogoj za iznajdbo drugačnih načinov posredovanja umetniške ideje. Serija *Rainwalkers* se zdi na prvi pogled hudomušna zgodba človeka, ki ga bo dež vsak hip povsem premočil. Postavljen je v različne situacije, dialoge z drugimi

njemu enakimi ali kakor Narcis s svojim odsevom v deževni površini, pri kom začutimo težo premočenih oblačil, ki ga vlečejo k tlom, drugje pa kar lebdi med dežnimi kapljami. Vse to je izraženo s prefinjenim likovnim jezikom, ki včasih skoraj izgubi figuro v belini meglice, drugič jo zlije s črno noči. Ponekod se zdi, da se bele dežne kaplje že spreminjajo v moker sneg, nekje daje rahla poteza čutiti, da zgolj prši, drugič pastozost barvnega nanosa daje slutiti hudo uro. Obdelava površine je ves čas v dialogu s figuro. Tako ti možje enkrat postavljenimi drug proti drugemu, drugič vsaksebi, ustvarjajo različna razpoloženja od osamljenosti v množici, do lebdenja k enakemu cilju ali sobivanja z drugimi in samim s seboj.

Črtomir Frelj je z dolgoletnim delovanjem kot profesor grafike in risanja začel že takoj po diplomi kot asistent na akademiji in prenesel svoje znanje na mnoge generacije. Prav tako pa s članki sooblikuje tudi teoretično področje likovne didaktike in teorije umetnosti. Na tej razstavi se predstavlja kot mentor delom študentom prvega in drugega letnika v študijskem letu 2011/2012. Študentje prvega letnika so pri predmetu Grafika 2 naredili barvne linoreze iz treh osnovnih barv, študentje drugega pa črno belega pri predmetu Grafika 4. Kot izkušen pedagog in umetnik je opazil nujo, da se študentje že zelo zgodaj tudi preko svojega ustvarjanja soočijo sami s seboj in preko tega tudi likovno dozori. Tako jim je dal že v nižjih letnikih priložnost, da se predstavijo najprej v učilnici in sedaj tudi na razstavi. Gesta, da tudi na zidovih fakultete deli svoj prostor s 56 študenti in jim tako da besedo, pa še dodatno pride do izraza ravno v času tedna univerze, skupnosti profesorjev in študentov, ter pokaže dvojno, trojno naravo profesorskega dela – umetnika-raziskovalca in pedagoga.